

Avskytt barn har många

"Kärt barn har många namn", brukar det heta. Så kan man även säga om de hatade eller avskydda barnen. De hemlösa bokförs under många namn. En nyutkommen antologi visar att nästan alla har missbruksproblem.

Det kan man se på stadernas gator nu för tiden, där det bland alla andra människor på gatorna finns bostads- eller hemlösa. Genom seklerna har de fått många namn. På sin eriksgata 1335 myntade kung Magnus Eriksson uttrycket löskerfolk om alla dem som inte var bofasta. Ofta före detta trälar som hade släppts vind för väg av sina forna ägare.

Men under årens lopp har de även kallats tiggare, luffare, vagabonder, tattare, lösdrivare och till och med "tidstjuvar" (vad den betydelsen nu innebär?). Den allmänna inställningen under medeltiden var att dessa människor själva valt sin lott, de ville inte göra rätt för sig och skulle därför drivas bort från städerna.

Tvångsrekryterade soldater

Under 1600-talet försökte drottning Kristina att införa arbetsplikt för samtliga svenska medborgare. På så sätt infördes kontroll över tiggare och hemlösa. Fattigvården kostade lite och de rika fick billig arbetskraft och armén kunde tvångsrekrytera soldater.

1788 gjorde Gustaf III ett försök att med en resolution göra de hemlösas socknar mer ekonomiskt ansvariga för de enskilda drabbades försörjning. Men resolutionen var så vagt formulerad att den kunde tolkas hur som helst.

Ungafår så har kampen mot hemlöshet forts genom åren. Speciellt då under åren 1850-1900 (då befolkningen i exempelvis

Stockholm ökade från 95 000 till 300 000 innevånare, 1930-1950 (stor invandring till städerna utan att det så kallade miljonprogrammet hade börjat byggas) och nu (när bostadsbristen är stor och bostadpriserna slår topprekord).

Om de hemlösas historia och olika förslag till lösningar kan man läsa i Weddig Runquists och Hans Swärds antologi *Hemlöshet - en antologi om olika perspektiv och förklaringsmodeller* (Carlssons).

Antologin tar upp frågan ur många perspektiv. Den illustrerar hur hemlösheten visar sig i Stockholm, Sverige och Europa, hur avinstitutionaliseringen av missbrukarvård och mentalsjukhus har påverkat hemlöshetens omfattning, samt hur hemlösa kvinnor och män påverkas socialmedicinskt av sin situation. Samtidigt nagelfärs projektet Situation Sthlm. Där arbetar de hemlösa arbetar som gatuförsäljare och säljer sin egen tidning, ett fyrfärgstryckt magasin.

Antologin *Hemlöshet* tar upp många frågor och ser också in i framtiden. Exempelvis i Alec Carlbergs avslutande bidrag "Rättigheter i stället för repression", där han som förbundsordförande i RFHL understryker att även hemlösa har samhälleliga rättigheter.

Samtidigt tyngs antologin av ett socialvetenskapligt språk. Skribenterna är sociologer, etnologer, samhällsvetare, doktorander vid landets socialhögskolor eller har motsvarande bakgrund. Det innebär att de tycks skriva för sin egen krets. Precis som i akademiska texter blir innehållet ofta snårigt förkonstlat och ibland obegripligt om man inte sätter sig ner och går igenom repletive texter eller flera gånger.

Det är synd, eftersom frågorna som behandlas är mycket viktiga. Lyckas man ta sig igenom texternas stilistiska pansar får man många svar. Bland annat förklarar Jan Halldin hur det gick när antalet psykiatriskt sjuka patienter minskade mellan 1960 och

Problem med alkohol och andra droger gör det svårt för många hemlösa att komma i fråga för ett eget

1997 från 35 000 till 6 000. Antalet missbrukarplatser enligt lagen om vård av missbrukare (LVM) har minskat från 793 till 358 mellan åren 1994 och 1999. Följaktligen har huvuddelen av landets hemlösa drogproblem eller psykiska problem. Men frågan är om de blev hemlösa på grund av sin problem eller om de fick problemen när de vräktes?

Trappa med problem

En annan viktig fråga är hur socialvården hjälper hemlösa att få eget hyreskontrakt. Ofta går detta trappstegsvis, där den hemlösa börjar bo på härbärg, sedan kanske i

inackorderingshem för att därefter få en försökslagenhet där det sociala står för hyreskontraktet. Först efter lyckat boende kan den hemlösa få eget kontrakt.

Problemet med den här lösningen är att 70 procent av landets samtliga nära 8 000 hem- eller bostadslösa missbrukare. De som inte lyckas bryta sitt missbruk kommer aldrig uppför boendetrappan. Och det är lätt att tänka sig hur svårt det är att lyckas bli drogfri på ett härbärg för hemlösa, där man kanske inte ens får ett eget rum!

Den grupp hem- eller bostadslösa, som har det svårast är utan tvekan kvinnorna. De är

Svårbestämd tid ett historiskt problem

Så här i juletid brukar frågan uppkomma om vår tideräkning verkligen startar med året för vår Frälsares födelse (död?). Julhelgen ger också tid till funderingar över vilken tillrätt i övrigt man ska sätta till berättelserna i Nya Testamentet. Men historien är full av problem med siffror som inte kan fastställas.

Att ta reda på hur det egentligen har varit, wie es eigentlich gewesen, eller för den delen hur det nu står till, är inte lätt. Barbara Tuchman beskriver de formidabla svårigheter som hon mötte vid arbetet på sin bok *A distant mirror*.

Tuchmans berättelse utspelar sig när medeltiden höll på att ta slut och renessansen gjorde sitt intåg. Hon skriver i förordet: "I now come to the hazards of the enterprise. First are uncertain and contradictory data with regard to dates, numbers and hard facts."

Att tidbestämma händelser med hjälp av medeltida kronologi är extremt svårt. Året började vid påsk. Och eftersom den kunde infalla när som helst mellan 22 mars och 22 april, valdes vanligen den 25 mars som nyårsdag. Först på femtonhundratalet börja-

de den nuvarande tideräkningen tillättnas men den accepterades inte överallt förrän på sjuttonhundratalet. Det betyder, skriver Tuchman, att det är en förtvånande gåta till vilket år som de medeltida månaderna januari, februar och mars ska hänföras. Det hela kompliceras ytterligare av den alternativa användningen av det regala året, en tideräkning som utgick från kungens tillträde. Det kunde till exempel heta att något skedde under den andre Henriks dagar eller att det hände när kung Karl hade regerat i sju år.

Siffror ett sätt att förväna

Dessutom daterades inte krönikörerna en händelse efter dagen i månaden, utan efter den religiösa kalendern, till exempel två dagar efter Johannes Döparen, eller Marie bebödsedag eller tredje söndagen i fastan. Man ska alltså inte förväna sig över att folk på trettonhundratalet nästan aldrig var överens om dagen för en given händelse.

Tal överdrevs systematiskt under medeltiden. Krönikörerna såg inte storleksuppgifter som data utan som ett litterärt instrument att förväna eller förfära läsarna med. Det kunde gälla krigiska förlustsiffror, antal döda i sjukdomar, storleken på trupper, processioner och horder av allehanda slag. Sådan manipu-

lation försiggår än i dag vilket rapporteringarna från Vietnam, Irak och det forna Jugoslavien illustrerar. Dessutom låg en stor felkälla i användningen av romerska siffror som ju inbjuder till kraftiga avrundningar.

Namn på personer kunde stavas på många sätt, vilket leder till förväxlingar i de historiska skildringarna. I slaget vid Poitiers uppträder till exempel en greve d'Auxerre. Engelska krönikörer kallade honom omväxlande Auser, Aussure, Soussiere, Usur, Waucerre.

Det är axiomatiskt, skriver Tuchman, att varje generell uttalande om hur det förhöll sig på medeltiden kan mötas av ett påstående av motsatt innebörd. Exempelvis, beroende på krigen, fanns det fler kvinnor än män. Beroende på barnsängsdödigheten var det tvärtom. Listan med fler exempel på detta blir mycket lång. Det fanns svältande och välnärda lantarbetare, bortstötta och älskade barn, adelsmän som talade ädelt och uppförde sig skurkaktigt, och så vidare.

Ses genom andras fördomar

Det vi i dag uppfattar av medeltiden ses genom ett prisma som består av många historikers referensramar och fördomar, fördomar som har skiftat med det vetenskapliga modet under sexhundra år. Under perioden fram till

franska revolutionen intresserade sig till exempel historikerna och krönikörerna merendels för noblessens släktförhållanden.

Summa summarum kan man som medeltidsforskare inte lita på samtida urkunder, och inte heller på efterföljande krönikörer och historiker. Tuchman tar tre nutida värdepapperade historiker som exempel, nämligen J C Russell, Ferdinand Lot och Edouard Perroy. Vad gäller frågan om den franska folkmängden 1347, före digerdödens utbrott, uppger Russell den till 21 miljoner, Lot anger 15-16 miljoner och Perroy slutligen skriver att den uppgick till 10-11 miljoner.

Ett ytterligare hinder för wie es eigentlich gewesen kallar Tuchman för negative overload - att hälsan tiger still i dokumentationen. Skrifterna handlar nämligen mest om det ovanliga: olyckor, farsoter, krig, uppror, stöld, mord och brand. Men detsamma gäller ju också för vår tids skrivelser.

Det sista hinder för den historiska sanningen som Tuchman lyfter fram är svårigheten, eller rent av omöjligheten, till inlevelse i den medeltida bilden av världen. Den står i stark motsättning till den världsbild som leder den nutida människan genom livet. Detta hinder kan liknas vid svårigheten att rekonstruera hur forntida musik kunde ha låtit.